

**A Meta-Analysis of the psychological - educational interventions on progressing the academic effectiveness in high school students (2005-2012)**

**اثر بخشی مداخلات روانشناختی - آموزشی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دبیرستانی (۱۳۸۴-۱۳۹۱)**

Sayed Hossein Siadatian , Ahmad Yarmohamadian  
MA, Children Psychology with Special Needs, Lecturer Payame  
Noor. Tehran. Iran.

Assistant Professor, Children Psychology with Special Needs  
Department , Isfahan University, Isfahan, Iran

سید حسین سیادتیان\*، احمد یارمحمدیان

کارشناس ارشد رشته روانشناسی کودکان با نیازهای خاص. مدرس مدعو دانشگاه پیام نور - تهران - ایران.

استادیار گروه روانشناسی کودکان با نیازهای خاص، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

**Abstract**

The aim of the present study is meta-analysis of the psychological - educational interventions on progressing the academic effectiveness in high school students. The statistical population included all theses and published researches in scientific-research journals in the field of high school student's academic achievements. The research sample included those researches which had methodological conditions. This study has been determined the effect size of psychological - educational interventions on high school student's academic achievements. Between 47 researches, meta- analysis has done by using 23 researches (acceptable by the methodology). The research instrument was a researcher-made checklist to extracting data based on 1819 cases. Data analysis was done manually. The meta-analysis results indicated that the effect size of psychological - educational interventions on high school student's academic achievements is  $d=0.668$  ( $p=0.001$ ). This effect size has moderate effect according to Cohen's table. At last, psychological - educational interventions have significant effects on high school student's academic achievements. And the researchers and authorities of education can use the models that have had the moderate or higher effect size on high school student's academic achievements.

**Keywords:** academic achievement, high school students, meta-analysis, psychological interventions.

**چکیده**

هدف پژوهش حاضر فراتحلیل اثربخشی مداخلات روان شناختی - آموزشی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی بود. جامعه پژوهش حاضر شامل کلیه پایان نامه‌ها و تحقیقات چاپ شده در مجلات علمی - پژوهشی در حوزه پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی بودند. نمونه پژوهش پژوهش‌هایی را شامل می‌شد که شرایط روش شناسی را داشته‌اند. این پژوهش با استفاده از روش فراتحلیل یا یکپارچه کردن نتایج حاصل از تحقیقات، میزان اندازه اثر مداخلات روان‌شناختی - آموزشی را بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی مشخص نموده است. نمونه پژوهش از بین ۴۷ پژوهش، ۲۳ پژوهش که از لحاظ روش شناختی مورد قبول بود، فراتحلیل انجام گرفت. ابزار پژوهش چک لیست محقق ساخته فراتحلیل برای استخراج اطلاعات و مبتنی بر ۱۸۱۹ نمونه است. تجزیه و تحلیل داده‌ها به صورت دستی صورت گرفت. نتایج فراتحلیل نشان داد میزان اندازه اثر مداخلات روان شناختی - آموزشی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی  $d=0.668$  است ( $p=0.001$ ). این اندازه اثر طبق جدول کوهن در حد متوسط مؤثر است. در نهایت مداخلات روان شناختی - آموزشی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی تأثیر زیادی داشته و محققان و متولیان امر آموزش و پرورش می‌توانند از الگوهایی که اندازه اثر متوسط رو به بالا داشته‌اند، برای پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی استفاده نمایند.

**واژگان کلیدی:** پیشرفت تحصیلی، دانش‌آموزان متوسطه، فراتحلیل، مداخلات روانشناختی

**مقدمه**

که پیشرفت تحصیلی صرفاً یک متغیر آموزشی نیست، بلکه متغیر چند بعدی است، که علاوه بر مسائل آموزشی و تربیتی به مؤلفه‌های روانی، شخصیتی، اجتماعی و جسمی نیز مربوط می‌شود (Newcombe, Ambady, Eccles, Gomez, Klahr, 2009). لذا در بررسی‌های به عمل آمده از الگوهای افزایش پیشرفت تحصیلی، الگوهای روانشناختی و الگوهای مرتبط با تربیت بدنی نیز به چشم می‌آید.

با توجه به اهمیت پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان دبیرستانی تاکنون شاهد انجام پژوهش‌های متعددی در زمینه پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی بوده‌ایم که می‌توان به پژوهش‌های (Ahmadi, Hatami, Asadillahzadeh, Karami, Mohammadzadeh, Afshari, 2013) روش تدریس مشارکتی، (Liaghatdar, Soleymani, Sadrahani, 2013) روش آموزش هندسه بر مبنای نظریه فن هیلری، (Hajihosseinzadeh, Haghani, 2012) تأثیر آموزش مبتنی بر نظریه هوش چندگانه گاردنر، (Sepehrian, 2012) اثربخشی شناخت درمانی، حساسیت زدایی تدریجی و آموزش شیوه صحیح مطالعه، (Hamedani, Haghani, Liaghatdar, 2012) تأثیر یادگیری از طریق همیاری، (Nosrat, Yousefi, Liaghatdar, 2009) آموزش فعال فناورانه فیزیک، (Karami, Younesi, Azizian, 2009) آموزش آزمایشگاه شیمی به کمک نرم افزار آموزشی، (Mesrabadi, Ostvar, 2008) اثربخشی نقشه مفهومی، (Nikoghoftar, Atar, Seyf, 2009) آموزش راهبردهای یادگیری مطالعه فراشناختی، (Amirahmadi, Faraji, Asadollahzadeh, 2010) تأثیر انتظار معلم، (Ashori, Torkaman, Fadaee, 2008) گروه درمانی متمرکز بر ابراز وجود، (Shomaee, Ahmadi, 2008) تأثیر آموزش منظم به والدین، (Shahneamati, Valaee, Fani, 2008) بررسی تأثیر ارزشیابی تکوینی منظم، (Soltani, Amin, Kajbaf, Atari, 2008) مدیریت استرس، (Kajbaf, Rezvani, 2006) تأثیر آموزش‌های شناختی - رفتاری، (Ghanaatpisheh, 2005) مقایسه اثر رقابت فردی، تلاش فردی و رقابت گروهی، (Hajiannia, Ahmadi, Tabedian, 2006) تأثیر کتاب فیلم زیست شناسی اشاره نمود که

پیشرفت تحصیلی (Academic achievement) عبارت است از «معلومات یا مهارت اکتسابی عمومی یا خصوصی در موضوع‌های درسی و تجلی جایگاه تحصیلی یک دانش‌آموز (Suet Fin & Ishak, 2012). گادیس، (Gaddis, 2013) در بیان پیشرفت تحصیلی می‌گوید: «این اصطلاح به مقدار یادگیری آموزشگاهی فرد به صورتی که توسط آزمون‌های مختلف درس مانند حساب، هندسه و علوم و ... سنجیده می‌شود، اشاره می‌کند.» از طرفی می‌توان گفت که پیشرفت تحصیلی، اصطلاحی است که به مقدار یادگیری و معلومات به دست آمده در فرآیند یاددهی که توسط آزمون‌های پیشرفت تحصیلی مورد سنجش و آموزش قرار گرفته، اشاره دارد و نهایتاً براساس میزان پیشرفت حاصل شده می‌توان به قضاوت و تصمیم‌گیری پرداخت. مفهوم پیشرفت تحصیلی همواره مورد توجه و عنایت خاص نظام‌های آموزشی هر کشوری قرار داشته است و از شاخص‌ها و ملاک‌های ارزیابی کارایی نظام‌های آموزشی محسوب می‌شود و تمام کوشش‌های این نظام در واقع جامه عمل پوشاندن به این امر تلقی می‌شود. به عبارتی دیگر، جامعه و به طور ویژه نظام آموزش و پرورش به رشد و تکامل موفقیت آمیز دانش‌آموز و جایگاه او در جامعه علاقمند و نسبت به آن نگران است و انتظار دارد دانش‌آموزان در جوانب گوناگون اعم از ابعاد شناختی، عاطفی و شخصیتی و کسب مهارت‌ها و توانایی‌ها آن چنان که باید پیشرفت عالی یابند (Porjamshidi, 2007). این دغدغه و نگرانی موجب گردیده تا متخصصان حاضر در این عرصه همواره تلاش و کوشش خود را در ارائه الگوها و روش‌های تدریس به کار گیرند؛ چرا که پویایی و پیشرفت مفهوم پیشرفت تحصیلی به استفاده از روش‌های نو و فعال تدریس بستگی دارد.

متولیان امر آموزش، دوره آموزشی متوسطه (دبیرستان) را با هدف آماده سازی نیروی انسانی مورد نیاز جامعه در جهت حضور جدی در امر تحصیل پایه گذاری نموده‌اند چراکه از طرفی گروهی به دنبال انتخاب رشته تحصیلی مورد علاقه خود بوده و از طرفی گروهی در پی ادامه تحصیل در رشته خود هستند (Mosapour, 2008). موضوع مهم در بحث پیشرفت و موفقیت تحصیلی این است

حوزه روانشناسی و علوم تربیتی، بانک منابع اطلاعاتی جهاد دانشگاهی، مرکز اسناد ایران بود. فقط منابع فارسی و تحقیقاتی که در ایران انجام شدند مورد بررسی قرار گرفتند. ملاک‌های درون گنجی برای فراتحلیل عبارت بودند از:

- ۱- داشتن شرایط لازم از نظر روش شناسی (فرضیه سازی، روش تحقیق، جامعه، حجم نمونه و روش نمونه گیری، ابزار اندازه گیری، روایی و پایایی ابزار اندازه گیری، مفروضه‌های آماری، روش تحلیل آماری و صحیح بودن محاسبات آماری)
- ۲- موضوع پژوهش مداخلات روان شناختی - آموزشی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستان باشد. ۳- بررسی در قالب یک پژوهش گروهی صورت گرفته باشد (موردی و آزمون منفرد نباشد) ۴- تحقیقات به صورت آزمایشی انجام شده باشند ۵- دانش‌آموزان فقط در مقطع دبیرستانی بوده باشند؛ ملاک‌های خروج پژوهش‌هایی بودند که شرایط روش شناسی را نداشتند و یا به صورت موردی، مروری، همبستگی و توصیفی انجام شده بودند.

چک لیست فراتحلیل (از لحاظ روش شناختی): از این چک لیست به عنوان ابزار برای انتخاب پایان نامه‌ها و مقاله‌های پژوهشی دارای ملاک‌های «درون گنجی» و استخراج اطلاعات لازم برای انجام فراتحلیل از آنها استفاده شد و چک لیست مذکور شامل مؤلفه‌های زیر بود: «عنوان پژوهش‌های انجام شده درباره پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی» مشخصات کامل مجریان، «سال اجرای پژوهش»، «فرضیه‌های ابزارها «روایی» و «اعتبار» ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات جامعه آماری، حجم نمونه و سطح معناداری آزمون‌ها به کار گرفته شده است. در این پژوهش شیوه محاسباتی فراتحلیل، براساس مراحل فراتحلیل کوهن انجام شده است. برای به دست آوردن میزان اندازه اثر از نرم افزاری استفاده نشده و اندازه اثر هر یک از پژوهش‌ها به صورت دستی محاسبه شده است. به همین منظور ابتدا باید آنچه اندازه اثر نامیده می‌شود را در هر یک از پژوهش‌ها به صورت جداگانه محاسبه کرد. شیوه محاسباتی فراتحلیل، براساس مراحل فراتحلیل کوهن انجام شده است.

چهار مرحله محاسباتی فراتحلیل شامل موارد زیر می‌شود:

مبین اثربخشی الگوهای به کارگرفته بوده است و پژوهش‌های Aghaei, Jalali, Nazari (2012) تأثیر مشاوره شغلی گروهی به روش یادگیری کرومبولتز (Kromboltz)، Khalili sharfeh, Minakari, Mahmoodpakdaman, Salehsedghpour (2008) تأثیر شبیه سازی ذهنی ساده و توام فرایندی و فرآورده‌ای، Mirnaderi, Hasanpour (2007) آموزش هشت هفته‌ای حرکات ایروبیک، Paizi, Shahrray, Farzad, Safaee (2008) آموزش ابراز وجود، که اشاره به عدم اثربخشی الگوی به کار رفته در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی داشته است. از این رو با توجه به تعدد پژوهش‌های صورت گرفته در حوزه پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی و نیز تناقضات در نتایج بعضی از پژوهش‌ها، همواره از دغدغه‌های مشاوران و روانشناسان فعال حوزه روانشناسی تربیتی و تحصیلی انتخاب کارآمدترین روش آموزشی - درمانی بوده است؛ لذا در چهارچوب انجام یک فراتحلیل می‌توان گامی در جهت راهنمایی مشاوران و روانشناسان مراکز مشاوره دانش‌آموزی و نیز تسریع در رفع مشکلات تحصیلی آنان برداشته شود.

### روش پژوهش

در این تحقیق با توجه به هدف پژوهش از روش «فراتحلیل» استفاده شد. در فراتحلیل اصل اساسی عبارت از محاسبه اندازه اثر برای تحقیقات مجزا و برگرداندن آنها به یک ماتریس مشترک (عمومی) و آنگاه ترکیب آنها برای دستیابی به میانگین تأثیر است.

جامعه آماری شامل پایان نامه‌ها و تحقیقات چاپ شده در مجلات علمی - پژوهشی بودند که در طول ۷ سال گذشته (۱۳۹۱-۱۳۸۴) در زمینه مداخلات روان شناختی - آموزشی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی در ایران انجام شده‌اند و حجم نمونه مناسبی داشته و از لحاظ روش شناسی (فرضیه سازی، روش تحقیق، جامعه، حجم نمونه و روش نمونه‌گیری، ابزار اندازه گیری، روایی و پایایی ابزار اندازه گیری، فرضیه‌های آماری، روش تحلیل آماری و صحیح بودن محاسبات آماری) شرایط لازم را داشته‌اند. منابع جستجو در پژوهش حاضر عبارت بودند از پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه‌ها (مراجعه پژوهشگر به کتابخانه دانشگاه)، مجلات علمی - پژوهشی در

### یافته‌های پژوهش

هدف از پژوهش حاضر فراتحلیل اثربخشی مداخلات روان شناختی - آموزشی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی در طی سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۸۴ بود که نتایج حاصل به تفکیک در جداول شماره ۱ و ۲ ارائه شده است. براساس نتایج به دست آمده از جدول شماره ۱، بیشترین پژوهش‌های انجام شده در جهت پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی مربوط به سال ۲۰۰۸ (با ۵ پژوهش) و مجموع حجم نمونه کل پژوهش‌ها ۱۸۱۹ نفر بوده است که بیشترین حجم نمونه مربوط به پژوهش Mesrabadi, Et al (۲۰۰۸) با ۳۰۵ نفر و کمترین حجم نمونه مربوط به پژوهش Paizi, Et al (۲۰۰۸) با ۳۰ نفر بوده است. از نظر جغرافیایی شهری که بیشترین پژوهش‌ها در زمینه مداخلات روان شناختی - آموزشی را داشته شهر تهران با ۵ پژوهش است. علاوه بر این بیشترین آزمون و مبنایی را که برای اندازه گیری پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان به کار رفته معدل میان و پایان ترم و بیشترین تعداد جلسات مداخله هم مربوط به پژوهش Hasanpour, Et al (2007) با ۲۴ جلسه بوده است.

مرحله ۱- محاسبه اندازه اثر (مطالعات همبستگی) برای هر مطالعه  
 مرحله ۲- تبدیل نمره  $r$  (مطالعات همبستگی) هر پژوهش به  $d$  کوهن (برای مطالعات آزمایشی)  
 مرحله ۳- ترکیب اندازه اثر مطالعات آزمایشی به منظور محاسبه اندازه اثر کل  
 مرحله ۴- محاسبه معناداری مطالعات ترکیب یافته از طریق گرفتن میانگین از سطوح معناداری کل پژوهش‌ها  
 اندازه اثر، بیانگر تفاوت استاندارد شده بین میانگین‌های گروه های آزمایش و کنترل و نیز نشان دهنده میزان یا درجه حضور پدیده در جامعه است. هرچه اندازه اثر بزرگتر باشد، درجه حضور پدیده بیشتر است. براساس تفسیر اندازه اثر کوهن، اگر  $r=0/1$  و  $d=0/2$  باشد، اندازه اثر کم، اگر  $r=0/3$  و  $d=0/5$  باشد، اندازه اثر متوسط و اگر  $r=0/5$  و  $d=0/8$  باشد، اندازه اثر زیاد است (Howitt & Cramer, 2005).

جدول ۱ - مشخصات توصیفی تحقیقات انجام شده پیرامون اثربخشی مداخلات روانشناختی - آموزشی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی

کد مقاله	عنوان پژوهش	پژوهشگر و سال پژوهش	مکان اجرا	حجم نمونه	ابزار اندازه گیری	تعداد جلسات (طول دوره)	جنسیت شرکت کنندگان
۱	اثربخشی گروه درمانی متمرکز بر ابراز وجود درکاهش پرخاشگری و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی	Ashori, Et al (2008)	شیراز	۳۲ نفر گروه آزمایش: ۱۶ گروه کنترل: ۱۶ نفر	معدل ترم	۱۳ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای	پسر

دختر	۸ جلسه	آزمون پیشرفت تحصیلی معلم ساخته	۶۰ نفر آزمایش: ۳۰ نفر کنترل: ۳۰ نفر	اصفهان	Kajbaf, Et al (2006)	تأثیر آموزش شناختی - رفتاری بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر دبیرستان‌های شهر اصفهان	۲
دختر	۲۴ جلسه یک ساعته	معدل ترم	۶۰ نفر آزمایش: ۳۰ نفر کنترل: ۳۰ نفر	خرم‌آباد	Hasanpour, Et al (2007)	بررسی تأثیر هشت هفته‌ای حرکات ایروبیکی بر میزان افسردگی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر سال اول دوره متوسطه خرم‌آباد	۳
ذکر نشده	یکسال تحصیلی	نمرات میان و پایانترم	۶۶ نفر	تهران	Ghanaat pishah (2005)	مقایسه اثر رقابت فردی، تلاش فردی و رقابت گروهی در پیشرفت تحصیلی	۴
دختر	۱۰ جلسه	آزمون پیشرفت تحصیلی محقق ساخته	۶۸ نفر آزمایش: ۳۰ نفر کنترل: ۳۸ نفر	اصفهان	Hamedani, Et al (2012)	مقایسه تأثیر یادگیری از طریق همبازی با روش تلفیقی سخنرانی کوتاه و پرسش و پاسخ بر پیشرفت تحصیلی درس زیست شناسی	۵
ذکر نشده	ذکر نشده	آزمون محقق ساخته	۱۰۸ نفر آزمایش اول: ۲۷ نفر آزمایش دوم: ۲۷ نفر کنترل اول: ۲۷ نفر کنترل دوم: ۲۷ نفر	اصفهان	Hajianni, Et al (2006)	تأثیر کتاب فیلم زیست شناسی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه	۶

۷	تأثیر آموزش فعال فناورانه فیزیک بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره متوسطه	Nosrat, Et al (2009)	فلاورجان	۵۶ نفر آزمایش: ۲۸ نفر کنترل: ۲۸ نفر	آزمون محقق ساخته فیزیک	۱۰ جلسه ۹۰ دقیقه ای	ذکر نشده
۸	بررسی تأثیر روش تدریس مشارکتی بر گروه گرایی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره متوسطه در شهر مشهد	Karami, Mohamm adzadeh, Afshari (2013)	مشهد	۷۷ نفر آزمایش: ۲۴ نفر کنترل اول: ۲۶ نفر کنترل دوم: ۲۷ نفر	آزمون پیشرفت تحصیلی	۱۲ جلسه	دختر
۹	تأثیر آموزش منظم به والدین بر روابط خانوادگی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر مقطع متوسطه شهرستان فلاورجان	Shomae, Et al (2008)	فلاورجان	۶۰ نفر آزمایش: ۳۰ نفر کنترل: ۳۰ نفر	معدل دانش آموزان	۷ جلسه	دختر
۱۰	بررسی تأثیر ارزشیابی تکوینی منظم بر کاهش اضطراب و خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پسر کلاس اول دبیرستان های شهر مرودشت	Shahnea mati, Et al (2008)	مرودشت	۶۳ نفر آزمایش: ۳۲ نفر کنترل: ۳۱ نفر	معدل دانش آموزان	ذکر نشده	پسر
۱۱	اثر بخشی نقشه مفهومی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در درس زیست شناسی، روانشناسی و فیزیک	Mesraba di, Et al (2008)	ذکر نشده	۳۰۵ نفر	آزمون پیشرفت تحصیلی محقق ساخته	۱۲ جلسه ۸۰ دقیقه ای	ذکر نشده

ذکر نشده	ذکر نشده	پرسشنامه محقق ساخته	۴۵ نفر	ایلام	Karami, Et al (2009)	مقایس میزان تأثیر آموزش آزمایشگاه شیمی به کمک نرم افزار آموزشی و وروش سنتی در پیشرفت تحصیلی و نگرش دانش آموزان	۱۲
دختر و پسر	۵ جلسه ۱۰ دقیقه‌ای	نمرات میان و پایانترم شیمی	۲۰۸ نفر آزمایش: ۱۰۴ نفر کنترل: ۱۰۴ نفر	ذکر نشده	Khalili sharfeh, Et al (2008)	تأثیر شبیه سازی ذهنی ساده و توام فرایندی و فرآورده‌ای بر عملکرد و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان	۱۳
دختر و پسر	۹ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای	معدل یک ترم دانش آموزان	۶۰ نفر آزمایش: ۳۰ نفر کنترل: ۳۰ نفر	استان چهارمحال بختیاری	Aghaee , Et al (2012)	تأثیر مشاوره شغلی گروهی به روش یادگیری کرومبولتز بر انگیزش پیشرفت، انگیزش تحصیلی، نگرانی‌های آینده تحصیلی - شغلی و پیشرفت تحصیلی	۱۴
پسر	ذکر نشده	آزمون پیشرفت تحصیلی محقق ساخته	۴۰ نفر	تهران	Niro, Et al (2012)	تأثیر آموزش مبتنی بر نظریه هوش چندگانه گاردنر بر پیشرفت تحصیلی ریاضی دانش آموزان اول دبیرستان	۱۵
پسر	ذکر نشده	معدل نمرات پایانترم	۶۰ نفر آزمایش: ۳۰ نفر کنترل: ۳۰ نفر مفر	زنجان	Ahmadi, Et al, (2013)	تأثیر آموزش مهارت‌های ارتباطی بر سازگاری اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مقطع متوسطه شهر زنجان	۱۶

ذکر نشده	ذکر نشده	آزمون محقق ساخته پیشرفت تحصیلی	۸۸ نفر آزمایش: ۴۴ نفر کنترل: ۴۴ نفر	تیران و کرون	Liaghatdar, Et al (2013)	بررسی تأثیر روش آموزش هندسه بر مبنای نظریه فن هیلری بر پیشرفت تحصیلی	۱۷
دختر	۸ جلسه	معدل میانترم	۹۹ نفر	تیران و کرون	Soltani, Et al (2008)	اثر مدیریت استرس بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دبیرستان‌های شهرستان تیران و کرون	۱۸
دختر	۱۰ جلسه	معدل میانترم	۳۷ نفر آزمایش: ۱۷ نفر کنترل: ۲۰ نفر	تهران	Nikoghof tar (2008)	آموزش هوش هیجانی بر ناگویی خلقی، سلامت عمومی و پیشرفت تحصیلی	۱۹
ذکر نشده	۱۰ جلسه یک ساعت و نیم	آزمون محقق ساخته پیشرفت تحصیلی	۳۰ نفر آزمایش: ۱۵ نفر کنترل: ۱۵ نفر	تهران	Paizi, Et al (2008)	بررسی اثربخشی آموزش ابراز وجود بر شادکامی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر پایه رشته علوم تجربی دبیرستان‌های تهران	۲۰
دختر	۱۰ جلسه	معدل دروس ترم	۵۶ نفر	تهران	Atar, Et al (2009)	تأثیر آموزش راهبردهای یادگیری مطالعه فراشناختی بر انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان	۲۱



دختر و پسر	چهار ماه	معدل ترم	۱۰۱ نفر آزمایش: ۵۵ نفر کنترل: ۴۶ نفر	قائن	Amirahmadi, Et al (2012)	تأثیر انتظار معلم بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان سال اول متوسطه	۲۲
دختر	۱۰ جلسه یک ساعت و نیم	معدل میان و پایان‌ترم	۴۰ نفر آزمایش اول: ۱۰ نفر آزمایش دوم: ۱۰ نفر آزمایش سوم: ۱۰ نفر کنترل: ۱۰ نفر	ذکر نشده	Sepehrian (2012)	مقایسه اثربخشی شناخت درمانی، حساسیت زدایی تدریجی و آموزش شیوه صحیح مطالعه در کاهش اضطراب امتحان و افزایش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر	۲۳

که مداخلات روانشناختی - آموزشی پیرامون پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی در حد متوسط موثر است. از طرف دیگر، در پاسخ به سؤال دوم پژوهش می‌توان اعلام نمود که از میان ۲۳ اندازه اثر، پژوهش (2012), Sepehrian بالاترین اندازه اثر (۱/۴۶) را داشته است.

براساس نتایج به دست آمده از جدول شماره ۲، میانگین کل اندازه اثرهای فراتحلیل حاضر (۰/۶۶۸) بوده که براساس جدول کوهن این اندازه اثر در حد متوسط است. بنابراین در پاسخ به سؤال اول پژوهش می‌توان گفت

جدول ۲ - اندازه اثر حاصل از اعمال متغیر آزمایشی در پژوهش‌های مورد نظر

کد مقاله	سطح معناداری پژوهش	Z	R	D (اندازه اثر)
۱	۰/۰۱	۲/۳۲۶	۰/۴۱۱	۰/۹
۲	۰/۰۰۰۱	۳/۷۱۹	۰/۴۸	۱/۰۹
۳	۰/۳۲۴	۱/۴۶۸	۰/۱۸۹	۰/۳۹
۴	۰/۰۳	۱/۸۸۱	۰/۲۳۱	۰/۴۷
۵	۰/۰۰۶	۳/۰۹	۰/۳۷۴	۰/۸

فرا تحلیل مداخلات روان شناختی - آموزشی بر پیشرفت... / ۱۷۵

۰/۶۳	۰/۲۹۷	۳/۰۹	۰/۰۰۱	۶
۱/۱۵	۰/۴۹۷	۳/۷۱۹	۰/۰۰۰۱	۷
۰/۷۵	۰/۳۵۲	۳/۰۹	۰/۰۰۵	۸
۰/۸۷	۰/۳۹۹	۳/۰۹	۰/۰۰۱	۹
۰/۴۹	۰/۲۳۷	۱/۸۸۱	۰/۰۳	۱۰
۰/۱۸	۰/۰۹۴	۱/۶۴۵	۰/۰۵	۱۱
۱/۳۲	۰/۵۵	۳/۷۱۹	۰/۰۰۰۱	۱۲
۰/۰۲	-۰/۰۱	-۰/۱۵۱	۰/۵۶	۱۳
۰/۴۳	۰/۲۱۲	-۱/۷۵۱	۰/۹۶	۱۴
۰/۵۴	۰/۲۶	۱/۶۴۵	۰/۰۵	۱۵
۰/۸۷	۰/۳۹۹	۳/۰۹	۰/۰۰۱	۱۶
۰/۸۷	۰/۳۹۶	۳/۷۱۹	۰/۰۰۰۱	۱۷
۰/۶۵	۰/۳۱	۳/۰۹	۰/۰۰۱	۱۸
۰/۵۴	۰/۲۵۶	۱/۵۵۵	۰/۰۶	۱۹
۰/۰۶	-۰/۰۳	-۰/۱۷۶	۰/۵۷	۲۰
۰/۵۶	۰/۲۷۴	۲/۰۵۴	۰/۰۲	۲۱
۰/۳۲	۰/۱۶۳	۱/۶۴۵	۰/۰۵	۲۲
۱/۴۶	۰/۵۸۸	۳/۷۱۹	۰/۰۰۰۵	۲۳
			۰/۶۶۸	
			۰/۰۰۱	

## بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر فراتحلیل اثربخشی مداخلات روان‌شناختی - آموزشی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی بود. فراتحلیل با یکپارچه کردن نتایج حاصل از پژوهش‌های مختلف، که روی نمونه‌های متعددی اجرا شده‌اند، دیدگاه جامع‌تری از اثر متغیرهای مختلف به دست می‌دهد. در واقع با در کنار هم قرار دادن نتایج حاصل از انجام یک پژوهش روی نمونه‌ای از یک جامعه، افراد مختلف مورد بررسی قرار می‌گیرند. یافته‌های حاصل از این فراتحلیل نشان داد که مداخلات روان‌شناختی - آموزشی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی طبق جدول کوهن تأثیر متوسط داشته است ( $d=0/668$ ). این یافته با نتایج پژوهش‌های قبلی از جمله (Ahmadi, Et al, (2013)، (Karami, Mohammadzadeh, Afshari (2013)، (Sepehrian (2012)، (Niro, Et al (2012)، (Liaghatdar, Et al (2012)، (Karami, Nosrat, Et al (2009)، (Hamedani, Et al (2012)، (Nikoghofar, Mesrabadi, Et al (2008)، (Et al (2009)، (Amirahmadi, Et al (2012)، (Atar, Et al (2009)، (2008)، (Shomae, Et al (2008)، (Ashori, Et al (2008)، (Soltani, Et al (2008)، (Shahneamati, Et al (2008)، (Hajianni, Ghanaat pisheh (2005)، (Kajbaf, Et al (2006)، (Et al (2006) هم‌خوانی داشته و با پژوهش‌های (Aghae, Et al (2012)، (Khalili sharfeh, Et al (2008)، (Et al (2007) که اشاره به عدم اثربخشی الگوی به کار رفته در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی داشته است، ناهم‌خوان است.

طبق یافته‌های جدول شماره ۲، از بین همه پژوهش‌ها، پژوهش (Sepehrian (2012) بالاترین اندازه اثر را به خود اختصاص داده است. موضوع پژوهش (Sepehrian (2012) مقایسه اثربخشی شناخت درمانی، حساسیت زدایی تدریجی و آموزش شیوه صحیح مطالعه در کاهش اضطراب امتحان و افزایش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر بوده است؛ که الگوی درمانی را توانسته در قالب ۱۰ جلسه یک ساعت و نیمه به ۴۰ نفر از دانش‌آموزان دبیرستانی آموزش دهد. در تبیین احتمالی اندازه اثر بالای این پژوهش می‌توان به این نکته اشاره نمود که الگوی درمانی اتخاذ شده از طرف

پژوهشگر (شناخت درمانی، حساسیت زدایی تدریجی و آموزش شیوه صحیح مطالعه) جامعیت بسیار مطلوبی را داشته است و به تمام نیازهای دانش‌آموز دبیرستانی حاضر در پژوهش پاسخ دهد؛ چرا که دوره دبیرستان دورانی است که دانش‌آموزان تکالیف و مباحث درسی خود را با کمک گرفتن از توانایی انتزاعی و صوری خود رفع می‌کند و بیشتر سعی در حل مسائل با بینش و تفکر خود دارند از این رو به کارگیری روش شناخت درمانی مفیدفایده خواهد بود (Yaman Demir & Dinc, 2012). نکته دیگر در مورد اضطراب بیشتری است که دانش‌آموز دبیرستانی در مقایسه با دیگر مقاطع متحمل می‌شوند، چرا که این دوران، زمان تصمیم‌گیری‌های تحصیلی مهم است (Hefer, 2009)؛ (Wong, 2008) و از این رو به کارگیری حساسیت زدایی تدریجی در کاهش اضطراب دانش‌آموز مفید خواهد بود (Mehrabani, Kazemian, 2007). تبیین دیگر در خصوص به کارگیری آموزش شیوه صحیح مطالعه بوده است که نه تنها برای دانش‌آموزان دبیرستانی لازم است؛ بلکه برای سایر مقاطع هم مفید خواهد بود. از طرف دیگر حجم نمونه مناسب و تعداد و مدت زمان جلسات آموزشی کافی از جمله محاسن پژوهش مذکور است.

علاوه بر این، پژوهش (Khalili sharfeh, Et al (2008) با موضوع تأثیر شبیه‌سازی ذهنی ساده و توأم فرایندی و فرآورده‌ای بر عملکرد و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان اشاره نمود که در تبیین احتمالی اندازه اثر این پژوهش می‌توان به این نکته اشاره نمود پژوهشگران در این پژوهش الگوی به کار رفته در جهت پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را تنها در ۵ جلسه ۱۰ دقیقه‌ای آموزش داده، که این تعداد جلسه و مدت جلسه برای اثرگذاری و کارآمدی کافی نبوده است. از طرف دیگر، با توجه به اینکه در محاسبه اندازه اثر (d) هر پژوهش، سطح معناداری دارای تأثیر مستقیم است و در پژوهش (Khalili sharfeh, Et al (2008) نتایج بالاتر از سطح ۰/۰۵ معنادار بوده، لذا اندازه اثر ضعیف این پژوهش دور از انتظار نیست.

انجام مداخلات روان‌شناختی - آموزشی دانش‌آموزان دبیرستانی در سایر شهرهای کشور، و نیز استفاده بیشتر از روش آموزشی شناخت درمانی، حساسیت زدایی تدریجی و

Ghanaat pisheh, E.(2005), Comparison of individual competition, competitive individual and group efforts in academic achievement. Journal of Education, Vol 5,Number 21, pp131-168[Persian].

Hajiannia , S, Ahmadi, G,&Tabedian, SA.(2006). Impact on the academic achievement of high school biology book film. Journal of Knowledge and Research in Education, Vol 12,Number12 , pp27-40[Persian].

Hamedani , Z, Haghani, F, & Liaghatdar, MJ(2012), Cooperative learning versus lecture comparing the effects of short and questions and answers on academic achievement in biology lessons. Journal of Research in Curriculum Planning ,Vol 3,Number 8, pp3-10 [Persian].

Hasanpour , M,& Mirnaderi , AA.(2007), Effect of eight weeks of aerobic exercise on depression and academic achievement of high school girl Khorramabad. Journal Move, Vol 1,Number31 , pp101-114[Persian].

Hefer, B. (2009). Test Anxiety and Academic Delay of Gratification, College Student Journal,43(1), pp 10-21.

Howitt D, Cramer D. Introduction to statistics in psychology. Third edition. 2005 .

Karami, A, Younesi, J , & Azizian, A.(2009). Compare the effect of chemistry laboratory software and traditional methods of teaching students academic achievement and attitude. Journal of Educational Technology, Vol 2,Number 4, pp91-99 [Persian].

Kajbaf, MB, &Rezvani , F.(2006). The effect of cognitive-behavioral Brpyshrft high school female students in Isfahan. Journal of Knowledge and Research, Vol 10,Number 27, pp35-55 [Persian] .

Karami, M ,Mohammadzadeh, A, &Afshari, M.(2013), Effect of participatory teaching methods based on group-oriented and academic achievement of high school students in the city of Mashhad. Journal of Research in Curriculum Planning ,Vol 6,Number 9, pp93-105 [Persian] .

Khalili sharfeh, F, Minakari, M , Mahmoodpakdaman, S, & Salehsedghpour,

آموزش شیوه صحیح مطالعه، و استفاده کمتر از روش آموزشی شبیه سازی ذهنی ساده و توأم فرایندی و فراورده‌ای از جمله پیشنهادات کاربردی پژوهش حاضر است که با عطف نظر به نتایج جداول شماره ۱ و ۲ مشخص می‌گردد. همچنین انجام فراتحلیل به منظور تعیین همبسته‌های پیشرفت تحصیلی از جمله پیشنهادات پژوهشی مطالعه حاضر است که به مدد مطالعات آتی انجام پذیر خواهد بود.

#### منابع

Aghaee , A, Jalali, D,& Nazari, F.(2012), Career counseling group learning method Kromboltz effect on achievement motivation, academic motivation, concern for their future career and academic achievement. Journal of Teaching and Learning, Vol 1,Number3 , pp1-27[Persian].

Ahmadi, MS, Hatami, HR,& Asadillahzadeh ,H.(2013),The effect of communication skills in social adjustment and academic achievement of high school students in Zanjan. Journal of Social Psychological Research,Vol 2, Number5, pp99-116[Persian].

Ashori , A, Torkaman, M, &Fadaee, Z(2008), Effectiveness of treatment focuses on reducing aggression assertiveness and academic achievement of high school students. Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology, Vol 14,Number 7 , pp389-393[Persian].

Amirahmadi , M ,Faraji , NA , Asadillahzadeh ,H.(2010), Expected impact on the academic achievement of students in the first year of secondary school teachers. Journal of Research in educational systems, Number7, pp10-21[Persian].

Atar, F & Seyf,A.(2009). The effects of cognitive training on motivation, learning strategies and academic achievement. Journal of Educational Psychology, Vol 9,Number 6, pp57-74[Persian].

Gaddis, S.M.(2013). The influence of habitus in the relationship between cultural capital and academic achievement . Journal of Social Science Research, 42(1),pp 1-13 .

- Paizi, M, Shahraray, M , Farzad, V , & Safaee, P.(2008), Evaluate the effectiveness of assertiveness training on happiness and academic achievement of high school girl sciences Tehran. *Journal of Psychological Studies*, Vol 3,Number25 , pp25-43[Persian].
- Porjamshidi, M.(2007), The effect of information networks to support the academic achievement of Persian literature lesson first grade students of Tehran. *Journal of Social Sciences and Humanities*, University of Shiraz, Vol 3,Number26 , pp151-164[Persian].
- Sepehrian , F.(2012), Efficacy of cognitive therapy, gradual desensitization and correct method of training in reducing anxiety and improving the academic achievement of female students. *Journal of New research in psychology*, Vol 6,Number23 , pp80-100[Persian].
- Soltani , M , Amin-AL roaya, M, & Atari, A. (2008), The effect of stress management on the academic achievement of high school students and Crohn Tiran city. *Journal of Behavioral Sciences Research*, Vol 1 ,Number6 , pp9-15[Persian].
- Shahneamati, Z, Valaee, N, &Fani, H.(2008), The effect on reducing anxiety regular summative evaluation of student achievement boy first-class creative and high schools in of Marvdasht. *Journal of Research in Dental Sciences*, Vol 4,Number 5 , pp14-21[Persian].
- Shomae, P, &Ahmadi, SA(2008). The effect regularly to parents on family relationships and academic achievement of high school students Branch city .  
*Knowledge and Research in Education*, Vol 17,Number 22 , pp165-186[Persian].
- Suet Fin, L.& Ishak,Z.(2012). A Priori Model of Students' Academic Achievement: The Effect of Gender as Moderator. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 65(3), pp 1092-1100.
- Wong, S.S. (2008). The Relation of Cognitive Triad, Dysfunctional Attitudes, Automatic Thoughts, and Irrational Beliefs whit Test Anxiety,  
B.(2008), Simple and combined effects of mental simulation of process and product performance and academic achievement. *Journal of Applied Psychology*, Vol 4,Number2 , pp657-672[Persian].
- Liaghatdar, MJ, Soleymani, N, &Sadrahmi, S.(2013), The effect of geometry on the basis of technical education on academic achievement Haley, *Journal of Modern Education*, Vol 3,Number 8, pp136-170 [Persian] .
- Mehrabadi, M, &Kazemian, K.(2007). Investigate the effect of regular sensitivity test anxiety and academic performance. *Journal of Thoughts and behavior*, Vol 6,Number 1, pp123-139 [Persian].
- Mesrabadi, J ,Ostvar, N.(2008), Effectiveness of concept mapping on the academic achievement of students in courses in biology, psychology and physics. *Journal of Modern Education*, Vol 1,Number 5, pp93-114 [Persian].
- Mosapour, N.(2008), Basics of programming in secondary education. Kerman Shahid Bahonar University Press .
- Newcombe, N. S., Ambady, N., Eccles, J., Gomez, L., & Klahr, H.(2009). Psychology ' s role in mathematics and science education. *American Psychologist*, 64 (6), pp 538-550.
- Nikoghoftar, M .(2008). Emotional intelligence training on alexithymia, general health and academic achievement. *Iranian Journal of Psychology*, Vol 19,Number 5, pp187-197 [Persian] .
- Niro, M ,Haji hossein zadeh, GH,& Haghani , M.(2012). Gardner's theory of multiple intelligences is based on the effect of education on middle school students' academic achievement in mathematics. *Journal of Educational Leadership and Management* , Vol 5,Number 2, pp153-168 [Persian].
- Nosrat, F, Yousefi, A,& Liaghatdar, MJ.(2009), The effect of education on the academic achievement of high school students in Physics Technology .  
*Journal of Research in Curriculum Planning* ,Vol 7,Number 25, pp53-64 [Persian] .

Journal Current Psychology,127(3), pp 177-197.

Yaman, B., Demir, O.& Dincer, S.(2012). Examination of the Place of Cognitive Coaching Approach in Computer Assisted Instruction in Terms of Student Opinions. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 46, pp 5453-5457.